

TERMINÀLIA parla amb...

Jusèp Loís Sans Socasau, president de l'Institut d'Estudis Aranès – Acadèmia Aranesa dera Lengua Occitana

Jusèp Loís Sans Socasau (Betren, 1956)

President de l'Institut d'Estudis Aranès – Acadèmia Aranesa dera Lengua Occitana i professor de matemàtiques, va ser el primer

director del Centre de Normalizacion Lingüística dera Val d'Aran i el primer director de l'Oficina de l'Occità de la Generalitat de Catalunya.

Heu viscut en primera línia l'evolució des del reconeixement de l'occità a la Vall d'Aran fins a l'oficialitat reconeguda a l'Estatut d'autonomia de Catalunya. Com valoreu aquest camí?

El camí ha estat pausat. Penso que quan l'Estatut del 1979 reconeixia que l'aranès havia de ser objecte d'especial respecte i protecció ningú no imaginava que aquest petit poble, que aleshores tenia set mil habitants, seria capaç de reivindicar tantes competències per a la seva llengua.

Vau participar en la redacció de la Llei 35/2010, de l'1 d'octubre, de l'occità, aranès a l'Aran. La Llei garanteix els drets dels parlants, però, a parer vostre, cobreix totes les aspiracions d'impuls de l'ús i de plena regulació de drets i deures per a la llengua? És una bona llei?

És una bona llei. Desenvolupa l'oficialitat de l'occità. Indica els drets i deures dels que utilitzem l'occità.

El capítol de drets és molt ampli i reconeix més drets dels que un petit poble, que ara ja té deu mil persones, pot exercir. La Llei parla de dret d'ús preferent de l'aranès i això ha estat impugnat i es troba pendent de decisió al Tribunal Constitucional. Això demostra que els redactors de la Llei, que ja coneixien aquesta possibilitat, van ser valents.

La Llei desenvolupa els drets de l'aranès, de l'occità parlat a l'Aran, però no oblida en cap moment que es tracta d'una variant de la llengua occitana, [la Llei] desenvolupa una gran protecció sobre la llengua occitana i obliga que quan es treballi amb la varietat aranès es tingui en compte el tronc occità comú.

Com valoreu els resultats de les enquestes sobre els usos lingüístics del 1996 i del 2001?

Hi ha enquestes d'ús fetes el 2008 i el 2013 en el mateix paquet de les enquestes d'usos lingüístics de la Generalitat de Catalunya. Aquestes

enquestes ens informen que si bé l'ús habitual disminueix, a causa sobretot de la immigració i la forta pressió del castellà, els nivells de coneixement es mantenen o augmenten i la consciència del valor de la llengua es fa més gran.

La Llei del 2010 regula la presència de l'occità en els mitjans de comunicació de titularitat pública, però hi ha també iniciatives informatives d'abast local, comarcal o nacional de premsa escrita, de ràdio o de televisió?

Hi ha alguna cosa. En premsa escrita apareix algun article en aranès, de tant en tant. En televisió cal destacar un parell d'iniciatives interessants. Per una banda hi ha BTV (Barcelona TV) que fa emissions setmanals d'uns deu minuts aproximadament. Aquestes emissions no són en obert per a l'Aran. Tan sols ho són a Barcelona. Més important és l'emissió de Lleida TV, del grup Segre, que emet diàriament en aranès un parell de vegades, i arriba a fer més de mitja

Ningú no imaginava que aquest petit poble, que aleshores tenia set mil habitants, seria capaç de reivindicar tantes competències per a la seva llengua

hora diària. En l'àmbit nacional, TV3 emet les notícies del canal 33 en aranès una vegada al dia, al voltant de les 17 hores. Pel que fa a la ràdio, Catalunya Ràdio ens ofereix un programa diari, un magazín, de dilluns a divendres de 12 a 13 hores amb reemissió a la tarda. TV3 té un noticiari per a l'Aran, de dotze minuts, cada divendres. Són iniciatives molt puntuals. És poc per poder parlar d'una presència important, però insisteixo que cal veure que partim d'una massa crítica, d'una demografia, molt petita.

Els resultats de les enquestes d'ús són en general molt alts en conei-

xement i competències, sobretot en àmbits familiars i privats. Quina és la situació a les empreses en general? Hi ha canvis significatius en les actituds i en les accions?

Trobem de tot. Com que el territori es tan petit depèn de l'empresa. Quan un supermercat s'instal·la a l'Aran i és sensible a la llengua pot acabar fent publicitat en la llengua pròpia i això té un gran ressò. El mateix passa amb qualsevol empresa. Si per contra es tracta d'una empresa sense cap sensibilitat l'efecte va en sentit contrari. Una empresa sensible té un efecte molt gran en el procés de promoció de la llengua.

I en l'àmbit de la justícia?

En l'àmbit de la justícia hi ha una bona protecció jurídica per facilitar l'ús de la llengua pròpia, però és un d'aquells drets que no s'exerceix, que ningú no reclama i per tant queda com a no operatiu.

A TERMINÀLIA ens interessa sobretot demanar-vos sobre la disponibilitat de terminologia específica per a les professions, els àmbits jurídics i

Una empresa sensible té un efecte molt gran en el procés de promoció de la llengua

econòmics, el comerç i la indústria, la ciència i la tecnologia, i el lleure en occità. De quina mena de recursos disposeu?

En l'àmbit català, l'occità no disposa de bases terminològiques, amb l'excepció d'alguna iniciativa en transports i en noves tecnologies desenvolupada pel TERM CAT. En l'àmbit de tot el territori occità, les iniciatives són múltiples i tot sovint són molt personals, és a dir que no hi ha una institució encarregada de l'elaboració de terminologia. Alguna institució com el Congrés Permanent de la Lengua Occitana ha aplegat diversos reculls terminològics que han estat elaborats des de diversos àmbits. En general hi ha força material elaborat, però de manera dispersa, que cal conèixer, que cal saber buscar i que sobretot cal saber consultar per tal de saber

escollir el que cal. Hi ha força coses molt serioses fetes per diversos autors.

Coneixem diverses iniciatives en l'elaboració de terminologies en occità, com ara el *Lexic de l'entornament* (2002) i el *Lexic occitan deu transport toristic* (2005), el *Lexic occitan deu comèrci electronic* (2010), en el marc de la xarxa Linmiter, o el diccionari *Societat de l'informacion. Novèlas tecnologies e Internet*, disponible en línia des del TERMCAT. Constatem, doncs, que des de fa anys ja hi ha una voluntat de treballar en el desenvolupament terminològic. Qui genera majoritàriament la terminologia?

Les iniciatives sorgeixen en àmbits diversos, des de les universitats, fins a les associacions promotores de la llengua, passant per iniciatives particulars. L'inconvenient és que, a falta d'una autoritat normativa, de vegades podem trobar una gran diversitat. Per exemple, trobarem *ordenador*, *ordinador*, *ordinador* (i d'altres formes que de vegades són molt atrevides) elaborades per actors que actuen amb responsabilitat, però amb criteris diversos. Tothom té la seva raó, però falta qui tingui l'autoritat per decidir-ne una que serveixi de referència.

Quins són els sectors o àmbits temàtics amb més terminologia? I quines àrees presenten més mancances?

Segurament en les àrees socials hi ha més coses elaborades. Tal vegada en els àmbits científics hi ha més mancances. Ara bé, també existeix el recurs del català. Hi ha una norma molt divulgada que respon a la proximitat de les llengües catalana i occitana que aconsella d'aveïnar l'occità i el català, i per tant els recursos terminològics catalans són una bona sortida en moments de dificultat.

Més enllà dels sectors o àmbits temàtics amb més o menys terminologia, quines necessitats terminològiques considereu més rellevants, a curt o a més llarg termini?

Treballar la terminologia és sempre necessari. Ajuda a fixar la llengua i això té efectes directes i indirectes. Ara bé, en els àmbits de l'ensenyament, els vocabularis necessaris per als llibres de text són els que es fan més imprescindibles. Existeix una gran disparitat en aquest àmbit i això atempta contra la unitat de la llengua.

En els àmbits de l'ensenyament, els vocabularis necessaris per als llibres de text són els que es fan més imprescindibles. Existeix una gran disparitat en aquest àmbit i això atempta contra la unitat de la llengua

Pel que fa a determinades eines i recursos terminològics d'altres espais en què es parla occità, hi ha possibilitats de col·laboració? Hem trobat per Internet el *Tèrm'Òc*, basa terminològica occitana. Hi manteniu alguna mena de relació?

El *Tèrm'Òc* és una bona eina. És una eina que fem servir. Hi estem en contacte i en som usuaris. Hi ha altres recursos que cal conèixer. Alguns els podem trobar a Internet i d'altres només són en paper.

Un altre tema d'interès per a la terminologia és si se segueix un model unificat a totes les variants de la llengua o si, al contrari, es prefereix una terminologia que distingeix territoris o administracions diferents que comparteixen la mateixa llengua.

El problema de la distanciació, utilitzat per alguns usuaris per donar

una imatge de personalitat, existeix en l'occità com en totes les llengües. És un problema que caldria tenir present per posar-hi remei. La transmissió lingüística a Occitània l'assegura, sobretot, el moviment associatiu. Hi ha moltes associacions que treballen de bona fe, però que tot sovint es troben afectades per la pressió dels seus socis, del seu entorn, i això produeix distanciacions i solucions diversificades. A l'Aran hem trobat de tot, des d'opcions preses amb voluntat d'unicitat amb la resta d'Occitània, fins a opcions preses amb la intenció de distanciar-se al màxim de Catalunya, passant per l'adaptació simplificada a la llengua dominant...

Pel que fa a la traducció automàtica, el 2009 la Generalitat va posar en marxa un traductor automàtic català ↔ occità, català ↔ occità aranès, castellà ↔ occità, castellà ↔ occità aranès, actualment disponible al portal de llengua catalana de la Generalitat (http://traductor.gencat.cat/index_ca.jsp). Teniu dades estadístiques sobre l'ús que els usuaris fan d'aquesta eina? Es tracta d'una eina adaptada per a la traducció especialitzada?

No, no conec quina quantitat d'ús se'n fa. Per a mi és una eina preciosa i important. S'hi van introduir algunes dades terminològiques, però no s'ha actualitzat i, per tant, no és útil, tal com està, per a la traducció especialitzada. Ara bé, com que es va tenir la precaució de construir-la en codi obert i llicència lliure seria extraordinàriament fàcil d'adaptar-la a les necessitats que es puguin crear. És a dir, amb un treball relativament complex, significativament senzill, podríem construir una eina per a la sanitat, o per a qualsevol altre àmbit, amb tot el vocabulari especialitzat que calgui. Falten les iniciatives i la demanda.

El gener del 2014 es va aprovar el decret que dota l'Institut d'Estudis Aranès (IEA) del caràcter d'acadèmia i d'autoritat lingüística per a l'oc-

ciatà de la Vall d'Aran, i el juliol del 2014 es va constituir definitivament, sota la vostra presidència. Què suposa la creació de l'IEA per a la normalització de l'occità a Catalunya?

Ès la primera acadèmia de la llengua occitana. El seu àmbit d'actuació és Catalunya. Això vol dir que Catalunya s'ha dotat d'una eina de referència que segur que també pot ser útil a tot el territori occità. Una llengua oficial en els nostres entorns necessita una acadèmia. Sense una orientació, almenys bàsica, el desordre és un element més que va contra la normalització. Ara haurem de fer la feina ben feta, ja que una mala feina incrementa el desordre, la confusió i l'abandonament de la llengua. Tenim una eina poderosa per tal d'orientar adequadament les coses.

Tal com s'indica en els estatuts de l'IEA i a la Llei del 2010, l'establiment

de la normativa es basarà en la Gramàtica occitana de Loís Alibèrt, del 1935, i en les Normes ortogràfiques der aranès, del 1983. Quins són els criteris fonamentals que guiaran aquesta normativa? Suposa un canvi d'orientació o una simple actualització?

No, no hi ha canvi d'orientació. Tan sols es tracta d'assegurar allò que ja s'està fent, de consolidar uns processos que fins aquest moment i amb les eines de què es disposava s'han portat força bé. L'Acadèmia no ve a trencar res, sinó a donar confiança, a orientar.

L'autoritat lingüística de l'IEA es restringeix a l'occità de Catalunya, i la Llei del 2010 declara la necessitat de col·laboració amb altres entitats de l'espai occità. Ens podrieu explicar com es pot fer compatible l'establiment d'una normativa per a l'occità de l'Aran i la unitat de la

Amb un treball relativament complex, significativament senzill, podríem construir una eina per a la sanitat, o per a qualsevol altre àmbit, amb tot el vocabulari especialitzat que calgui. Falten les iniciatives i la demanda

llengua occitana? Per què s'ha optat per un model com aquest? Quines són les entitats responsables de la normativa a la resta del país occità? S'hi han fet contactes?

A la resta d'Occitània hi ha diverses estructures que tenen vocació d'entitat normativa. Amb totes elles intentarem de posar-nos-hi en contacte i de treballar-hi. En realitat ja ho fem. D'una manera o altra, els membres de l'Institut d'Estudis Aranesi - Acadèmia Aranesa de la Llengua Occitana ja hi tenen contactes personals. Les universitats d'arreu del món que ensenyen l'occità es fonamenten bàsicament en les lliçons de Loís Alibèrt. L'Estat francès emet unes certificacions de coneixement de l'occità que es basen en els principis d'Alibèrt. La normativa gramatical de l'aranès es basa també en els postulats de Loís Alibèrt. El que hem de fer és ordenar tot això. No serà fàcil, però podem ordenar les coherències i orientar les contradiccions.

Hi ha alguna cosa que ens vulgueu dir i que no us hàgim preguntat?

Us agraeixo l'entrevista. El que necessitem en aquests moments és força divulgació i guanyar-nos el respecte de tothom. Moltes gràcies.

CONSELL DE REDACCIÓ